

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ЧЕРНІКОВ ЄВГЕН ЕДУАРДОВИЧ

УДК 343.222.4:343.347

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ
ЗА НЕНАЛЕЖНЕ ВИКОНАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ОБОВ'ЯЗКІВ
МЕДИЧНИМ АБО ФАРМАЦЕВТИЧНИМ ПРАЦІВНИКОМ

12.00.08 «Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право»

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

Одеса – 2020

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Луганському державному університеті внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка, Міністерство внутрішніх справ України.

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, професор

Беніцький Андрій Сергійович,

Одеський державний університет внутрішніх справ,

професор кафедри професійних та спеціальних дисциплін Херсонського факультету.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, доцент

Блага Алла Борисівна,

Чорноморський національний університет імені Петра Могили,

завідувач кафедри цивільного та кримінального права і процесу;

кандидат юридичних наук

Плотнікова Вероніка Петрівна,

Офіс Генерального прокурора,

начальник відділу організаційно-аналітичного та документального забезпечення Департаменту процесуального керівництва у кримінальних провадженнях про катування та інші серйозні порушення прав громадян з боку правоохоронних органів.

Захист відбудеться «25» червня 2020 року о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.884.04 в Одеському державному університеті внутрішніх справ за адресою: 65014, м. Одеса, вул. Успенська, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Одеського державного університету внутрішніх справ за адресою: 65000, м. Одеса, пров. Сабанський, 4.

Автореферат розісланий «15» травня 2020 року.

В.о. ученого секретаря
спеціалізованої вченої ради

В.Є. Тарасенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Здоров'я та життя кожної людини є одними з найбільших цінностей, необхідних для належного розвитку держави, що знайшло відбиття в Конституції України, де закріплено право на охорону здоров'я і медичну допомогу. А однією з обов'язкових умов реалізації цих приписів є забезпечення особи якісними та кваліфікованими медичними послугами й допомогою.

Зазначені фундаментальні права на міжнародному рівні гарантує Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), зокрема ст. 2. Так, кожна держава повинна вживати всіх необхідних заходів для захисту життя осіб, що перебувають в межах її юрисдикції, що стосується й надання медичної допомоги належної якості та в необхідних обсягах. На сьогодні вже напрацьовано відповідну практику Європейського суду з прав людини у сфері охорони здоров'я, що відображено в низці рішень, постановлених проти України (справи «Арская проти України», «Валерій Фуклев проти України» та інші).

Останнім часом в умовах медичної реформи гостро постало питання про якість медичних і фармацевтичних послуг, які надають працівники лікувальних закладів, здійснюючи свої професійні обов'язки. Особливої актуальності це набуває в процесі перегляду стандартів надання медичної допомоги та медичних послуг.

Як свідчить аналіз статистики органів досудового розслідування, склад злочину, передбачений ст. 140 КК України, є найпоширенішим серед злочинів проти життя та здоров'я особи, суб'єктами яких є медичні працівники. Так, згідно з інформацією, яка міститься в єдиних звітах про кримінальні правопорушення за останні п'ять років, можна констатувати, що впродовж 2015–2019 рр. за ознаками ст. 140 КК України зареєстровано 3 158 злочинів. Водночас лише в 11 кримінальних провадженнях особам вручено повідомлення про підозру, а до суду з обвинувальними актами направлено лише 7 проваджень. При цьому значну частину кримінальних проваджень (1 165 або майже 37 %) органи досудового розслідування згодом закривають, насамперед за пп. 1 та 2 ч. 1 ст. 284 КПК України. Із цього можна припустити, що такий стан правозастосовної практики може бути зумовлений, зокрема, і вадами законодавчої конструкції ст. 140 КК України.

Проблеми кримінальної відповідальності за порушення у сфері медичної діяльності, у тому числі за невиконання чи неналежне виконання медичними працівниками своїх професійних обов'язків, розглядалися в роботах дореволюційних учених: Л.Б. Бертенсона, М.С. Таганцева, С.П. Мокрінського, а також радянських науковців: Ф.Ю. Бердичевського, В.О. Глушкова, І.І. Гореліка, П.Ф. Грішаніна, М.О. Єфімова, М.І. Загороднікова, П.С. Матишевського,

В.К. Кудряшова, Г.О. Мендельсона, І.Ф. Огаркова, В.М. Смітійко, Ю.Д. Сергєєва, В.І. Ткаченко, М.Д. Шаргородського та ін.

Під час дослідження було вивчено наукові праці зазначених фахівців і таких іноземних авторів, як А. Макколл Сміт, Е. Моніко, Р. Калкарні, Ф. Калісе, Д. Калабро, Ф. МакДональд, С. Йеггер, Д.А. Філкінс, М.А. Родвін, П. Карстенс, Р. Лефлер, Футоші Івата та ін. Особливу увагу приділено доробку сучасних вітчизняних правників, які виконували монографічні дослідження на суміжні теми. Зокрема, проаналізовано роботи В.В. Балабко, О.Г. Берило, І.В. Кирилюк, О.С. Парамонової, В.П. Плотнікової, Т.Ю. Тарасевич, І.М. Філь, Г.В. Чеботарьової.

Так, окремі аспекти неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником розглядались у межах захищених дисертацій, присвячених загальним питанням відповідальності за злочини в медичній сфері (Г.В. Чеботарьова – «Кримінально-правова охорона правопорядку у сфері медичної діяльності», Т.Ю. Тарасевич – «Медичний працівник як спеціальний суб'єкт злочину», В.В. Балабко – «Кримінальна відповідальність медичних працівників за злочини проти життя та здоров'я особи»). Питання протидії неналежному виконанню медичним працівником своїх професійних обов'язків вивчались у роботах В.П. Плотнікової «Протидія ятрогенним злочинам» та І.В. Кирилюка «Злочинність у сфері охорони здоров'я: кримінологічна характеристика, детермінація та запобігання». Однак проблематика кримінальної відповідальності за неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником ставала предметом дисертаційного дослідження лише двох авторів, а саме О.С. Парамонової у 2014 році («Кримінально-правова характеристика неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником») та І.М. Філь у 2018 році («Кримінально-правова та кримінологічна протидія неналежному виконанню професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником»). У цих роботах було розглянуто становлення та розвиток відповідальності медичних працівників, міжнародний досвід, проаналізовано елементи складу злочину, кваліфікуючі ознаки та питання притягнення до кримінальної відповідальності за ст. 140 КК України, висловлено пропозиції щодо вдосконалення відповідних положень кримінального законодавства.

Проте залишається чимало дискусійних питань щодо вдосконалення юридичної техніки для чіткого розуміння, які саме діяння утворюють ознаки складу злочину, передбаченого ст. 140 КК України; оптимального тлумачення тяжких наслідків як оціночного поняття та вдосконалення положень КК України, зокрема, щодо охоплення тяжкими наслідками смерті пацієнта; визначення належного потерпілого від цього злочину («хворий» чи «пацієнт»); правильного визначення суб'єкта злочину в контексті

відмежування фармацевтичного працівника від медичного; віднесення до суб'єктів складу злочину, що розглядається, так званих цілителів. Крім того, актуальними сьогодні залишаються питання співвідношення понять «медична допомога» та «медична послуга»; установлення нових кваліфікуючих ознак складу досліджуваного злочину; визначення підходів до однозначного розуміння медичної помилки; удосконалення санкцій за вказаний злочин тощо.

Недостатньо детально на сьогодні вивчено проблеми звільнення від кримінальної відповідальності та судову практику з цих питань. Майже поза увагою дослідників залишилися такі дотичні питання, як лікування завідомо здорової особи та неналежне виконання професійних обов'язків під час надання психологічної допомоги. Ці та інші питання розглянуто в межах цього дисертаційного дослідження, у результаті чого внесено низку пропозицій щодо вдосконалення законодавства України.

Викладене свідчить про те, що питання кримінальної відповідальності за неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником у доктрині розкрито недостатньо, а отже, вони потребують подальшого теоретичного аналізу. Суперечлива практика застосування відповідних положень кримінального закону додатково підтверджує актуальність обраної теми.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дослідження виконано відповідно до: Плану науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка на 2019 р.; Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 рр., затвердженого наказом МВС України від 16 березня 2015 року № 275 (пункт 5.6 Додатку 5); Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5.

Тему дисертації затверджено Вченою радою Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка 02 грудня 2010 року, розглянуто та схвалено відділенням кримінально-правових наук Національної академії правових наук України (2012 р.).

Мета і завдання дослідження. *Метою* дослідження є визначення і розв'язання проблем кримінальної відповідальності за неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником і формулювання на цій основі науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення кримінального законодавства України та практики його застосування.

Відповідно до поставленої мети робота спрямована на вирішення *таких завдань*:

– проаналізувати стан дослідження проблем кримінальної відповідальності за неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником;

- дослідити генезу кримінальної відповідальності за неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником;
- розглянути питання, пов'язані з кримінально-правовим регулюванням неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником у законодавстві зарубіжних країн;
- здійснити комплексний аналіз об'єктивних і суб'єктивних ознак основного та кваліфікованих складів злочинів, передбачених ст. 140 КК України;
- провести відмежування неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником від суміжних складів злочинів;
- розкрити особливості покарання за неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником та його призначення;
- сформулювати пропозиції щодо вдосконалення КК України в частині відповідальності за неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником і практики застосування цього законодавства.

Об'єктом дослідження є право осіб на охорону життя та здоров'я під час виконання професійних обов'язків медичними та фармацевтичними працівниками й відносини, що складаються в процесі його кримінально-правової охорони.

Предмет дослідження – кримінальна відповідальність за неналежне виконання професійних обов'язків медичними та фармацевтичними працівниками.

Методи дослідження. Для досягнення поставлених мети і завдань використовувались у взаємозв'язку загальнонаукові та спеціально-наукові методи. Так, *історичний метод* використано при ретроспективному аналізі кримінальної відповідальності за неналежне виконання професійних обов'язків медичними та фармацевтичними працівниками, а також при вивченні стану дослідження проблем кримінальної відповідальності за вказаний злочин (підрозділи 1.1 та 1.2). *Порівняльно-правовий метод* застосовано для зіставлення норм КК України і положень зарубіжного законодавства (підрозділ 1.3), а також при відмежуванні складу злочину, що розглядається, від суміжних складів злочинів, а також дотичних явищ (підрозділ 3.1). При аналізі юридичної конструкції складів злочинів, передбачених ст. 140 КК України, а також визначенні змісту вживаних у ній юридичних термінів застосовано здебільшого *догматичний метод* (підрозділи 2.1–2.4, 3.1 та 3.2). Крім того, при характеристиці елементів та ознак складів злочинів, передбачених ст. 140 КК України, а також санкцій ст. 140 КК України широко вживався *системний метод* (підрозділи 2.1–2.4, 3.1 та 3.2). Для аналізу та узагальнення емпіричної інформації, що стосується теми дослідження, використано *статистичний метод*, а також застосовано *метод опитування* при анкетуванні працівників органів прокуратури (підрозділ 3.2). При внесенні пропозицій щодо змін до законодавства

України, а саме при побудові проекту нової редакції ст. 140 КК України використано *метод моделювання* (підрозділи 2.1, 2.2 та 3.2).

Емпіричну основу дослідження становлять: дані вивчення матеріалів кримінальних проваджень за ст. 140 КК України; результати анкетування 118 прокурорів місцевих та регіональних прокуратур; практика судів України (54 судові рішення, ухвалені за результатами розгляду кримінальних проваджень, відкритих за ознаками неналежного виконання професійних обов'язків медичними працівниками); статистичні та аналітичні відомості Генеральної прокуратури України (Офісу Генерального прокурора) щодо зареєстрованих протягом 2015–2019 рр. злочинів.

Наукова новизна основних результатів. Дисертація є одним із перших в Україні комплексних монографічних досліджень, спеціально присвячених проблемам кримінальної відповідальності за неналежне виконання професійних обов'язків медичними та фармацевтичними працівниками. До найбільш важливих положень, які відбивають новизну дисертаційної роботи та виносяться на захист, треба віднести те, що в ній:

уперше:

- визначено юридично значущі ознаки, які дозволяють відмежувати склад злочину, передбачений ст. 140 КК України, від таких дотичних явищ, як надання допомоги завідомо здоровій особі та заподіяння шкоди здоров'ю особи внаслідок надання психологічної допомоги, а також інших суміжних складів злочину;

- на підставі аналізу оціночного поняття «тяжкі наслідки», яке використано в диспозиції ст. 140 КК України, запропоновано замінити його на «тяжкі наслідки для життя чи здоров'я пацієнта», що сприятиме забезпеченню єдності правозастосовної практики та звуження цих наслідків лише до тих, що завдають шкоди життю та здоров'ю;

- з огляду на встановлений дисбаланс між фактичною шкодою, яка заподіюється охоронюваним правовідносинам, і тим державним примусом, що може застосовуватися до особи, яка вчиняє злочин, передбачений ст. 140 КК України, запропоновано посилити покарання за настання смерті пацієнта або тяжких наслідків для здоров'я неповнолітнього в результаті невиконання чи неналежного виконання медичним працівником своїх професійних обов'язків;

удосконалено:

- підходи до розуміння родового об'єкта складу злочину як охоронювані кримінальним законом суспільні відносини щодо забезпечення життя та здоров'я особи як найвищої цінності; основного безпосереднього об'єкта – як суспільних відносин щодо забезпечення порядку виконання медичним або фармацевтичним працівником своїх професійних обов'язків щодо пацієнта;

- обґрунтування концепції, згідно з якою потерпілим від злочину є пацієнт, життю, здоров'ю та основним правам якого заподіяно шкоду в

результаті злочинного посягання, що виявилось у неналежному здійсненні (чи нездійсненні) щодо нього медичної діяльності;

– аргументацію про недоречність ототожнення понять «пацієнт» і «хворий», оскільки перший термін стосується правового статусу людини, а другий – біологічного; тому в диспозиції ст. 140 КК України слово «хворий» визнано доцільним замінити на «пацієнт»;

– пропозицію щодо встановлення кваліфікованого складу злочину в разі настання такого наслідку, як смерть пацієнта;

дістали подальшого розвитку:

– точка зору, що поняття «медичний працівник» охоплює поняття «фармацевтичний працівник», у зв'язку з чим запропоновано виключити словосполучення «фармацевтичний працівник» з назви та диспозиції ст. 140 КК України;

– розуміння суб'єктивної сторони складу злочину, яка характеризується подвійною (змішаною) формою вини, оскільки психічне ставлення суб'єкта злочину до діяння може характеризуватися як умислом, так і необережністю, тимчасом як до наслідків ставлення завжди необережне й може виражатись у формі недбалості або самовпевненості;

– позиція щодо співвідношення понять «медична допомога» та «медична послуга» в межах складу злочину, що розглядається, як цілого та частини;

– положення про можливість існування в межах ст. 140 КК України необережного співзаподіяння тяжких наслідків для життя чи здоров'я пацієнта, що означає суспільно небезпечні та протиправні дії кількох осіб, які, однак, не є тожними співучасті в разі відсутності її обов'язкових суб'єктивних ознак.

Практичне значення отриманих результатів. Теоретичні положення, узагальнення і сформульовані в дисертації висновки можуть бути використані в таких сферах:

у науково-дослідницькій діяльності – для подальшого дослідження проблем кримінальної відповідальності за неналежне виконання професійних обов'язків медичними або фармацевтичними працівниками зокрема та злочини проти життя та здоров'я особи загалом;

у правотворчості – для вдосконалення законодавства щодо кримінально-правової протидії неналежному виконанню професійних обов'язків медичними або фармацевтичними працівниками;

у навчальному процесі – під час підготовки відповідних розділів підручників, навчальних посібників та методичних вказівок, науково-практичних коментарів до КК України, а також у викладанні таких навчальних дисциплін, як «Кримінальне право», «Кваліфікація злочинів», «Кримінологія», «Медичне право» та ін.;

у правозастосовній діяльності – під час вирішення питань, пов'язаних із кваліфікацією діянь за ст. 140 КК України, призначенням покарання та звільненням від кримінальної відповідальності за неналежне виконання професійних обов'язків медичними або фармацевтичними працівниками.

Апробація результатів дослідження. Дослідження пройшло обговорення і рецензування на кафедрі кримінально-правових дисциплін факультету підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції України Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка.

Свої погляди з основних проблем дослідження автор виклав на міжвузівській науково-практичній конференції «Кримінологія та медіація» (м. Луганськ, жовтень 2013 р.), міжнародних науково-практичних конференціях на тему: «Правові проблеми сучасної трансформації охорони здоров'я» (м. Запоріжжя, травень 2019 р.) та «Актуальні проблеми кримінального права та кримінології у світлі реформування кримінальної юстиції» (м. Харків, травень 2015 р.). Крім того, автор узяв участь у роботі науково-практичного круглого столу на тему: «Проблеми захисту суб'єктів правовідносин у сфері охорони здоров'я в контексті медичної реформи» (м. Запоріжжя, травень 2018 р.).

Публікації. Основні висновки та практичні результати, одержані в результаті дослідження, відображено в 14 наукових публікаціях, з яких: 9 – статті в наукових фахових виданнях України, 1 – стаття в іноземному виданні, 4 – тези виступів на конференціях та круглих столах.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, які поєднують дев'ять підрозділів, висновків, додатків і списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації складає 288 сторінок, із яких тексту основної частини – 252 сторінки; додатки на 14 сторінках; список використаних джерел (227 найменувань) – 22 сторінки. У роботі використано літературу та законодавство станом на 1 листопада 2019 року.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми; визначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, його методологічні засади; сформульовано положення та висновки, що становлять наукову новизну і виносяться на захист; розкрито практичне значення отриманих результатів, надано відомості про їх апробацію.

Розділ 1. «Теоретико-правові засади дослідження кримінальної відповідальності за неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 1.1. «Стан дослідження проблем кримінальної відповідальності за неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником» зазначено, що «медичні» злочини були предметом дослідження вітчизняних науковців з моменту виокремлення такої галузі науки, як кримінальне право, однак до моменту криміналізації неналежного виконання медичним або фармацевтичним працівником своїх професійних обов'язків як спеціального складу злочину, передбаченого ст. 140 КК України у 2001 р., дослідження мали загальний характер та здебільшого стосувалися загальних питань кримінальної відповідальності медичних працівників. У цьому підрозділі проаналізовано спеціальні наукові дослідження, що з'явилися після виокремлення складу злочину, передбаченого ст. 140 КК України, предметом яких є неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником.

Визначено, що протягом останніх десяти років збільшився інтерес українських науковців до складу злочину, передбаченого ст. 140 КК України, який неодноразово ставав предметом дисертаційних досліджень. Однак сьогодні залишається чимало дискусійних та невирішених питань, а законодавство досі потребує внесення змін та уточнень для покращення правозастосовної практики.

У підрозділі 1.2. «Генеza вітчизняного законодавства щодо кримінальної відповідальності за неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником» відзначено, що процес криміналізації суспільно небезпечних діянь у сфері, що розглядається, є тривалим, динамічним та дещо циклічним. Проаналізовано існуючі джерела права з цього питання, починаючи з X століття до сьогодення. Так, перші спроби правової регламентації згаданих правовідносин здійснено у Церковному Статуті князя Володимира, Руській Правді, Литовському Статуті 1588 р. та Соборному уложенні 1649 р. Разом з тим, перші спеціальні норми, що запроваджували відповідальність медичних працівників за неналежне виконання професійних обов'язків, з'являються у Морському статуті 1720 р. та знаходять подальший розвиток в Уложенні про покарання кримінальні та виправні 1845 р., а також у кримінальному законодавстві радянського періоду. Зокрема, з прийняттям КК України 2001 р. криміналізовано низку злочинів у сфері медичної діяльності, у т.ч. неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником.

Історико-правовий аналіз кримінальної відповідальності медичних працівників від стародавніх часів до сьогодення загалом свідчить про постійну тенденцію до її вдосконалення.

У підрозділі 1.3. «Кримінальна відповідальність за неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником за законодавством зарубіжних країн» проаналізовано особливості

нормативного регулювання відповідальності медичних працівників у контексті належності виконання ними професійних обов'язків відповідно до законодавства окремих зарубіжних держав із різними правовими системами. З'ясовано, що частина держав світу, таких як ФРН, Литва, Естонія, Азербайджан, Грузія, не застосовує спеціального кримінально-правового механізму притягнення до кримінальної відповідальності медичних працівників саме за неналежне виконання професійних обов'язків. У юридичній практиці деяких зарубіжних держав, наприклад США, намітилася тенденція до збільшення випадків застосування норм кримінального права у правовідносинах між медичними працівниками та їх пацієнтами в разі надання лікарської допомоги чи послуг неналежної якості. У низці держав світу вирізняються саме медичні злочини з усіх злочинів проти життя та здоров'я особи. У деяких державах пострадянського простору, а саме в Білорусі, Вірменії, Казахстані та Латвії, виокремлено спеціальний склад злочину, який передбачає відповідальність за неналежне виконання професійних обов'язків медичним працівником.

Розділ 2. «Аналіз складу неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 2.1. *«Об'єкт неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником»* проаналізовано загальний, родовий та безпосередній об'єкти вказаного складу злочину. Зазначено, що загальним об'єктом будь-якого складу злочину завжди виступають об'єктивно існуючі в суспільстві відносини між людьми, які поставлені під охорону закону про кримінальну відповідальність. Родовим об'єктом неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником є охоронювані кримінальним законом суспільні відносини щодо забезпечення життя та здоров'я особи як найвищої цінності, задекларованої Конституцією України. Основним безпосереднім об'єктом складу злочину, передбаченого ст. 140 КК України, є суспільні відносини щодо забезпечення порядку виконання медичним або фармацевтичним працівником своїх професійних обов'язків стосовно пацієнта.

Приділено увагу тому, що в межах загального вчення про склад злочину потерпілий є додатковою, факультативною ознакою складу злочину, проте в межах аналізу складу злочину неналежного виконання медичним або фармацевтичним працівником своїх професійних обов'язків є ознакою, що визначає суспільну небезпечність протиправного діяння спеціального суб'єкта. Запропоновано в диспозиції ч. 1 ст. 140 КК України термін «хворий» замінити на «пацієнт». Доведено, що потерпілим від розгляданого злочину є пацієнт, а не обов'язково хвора людина, оскільки ці поняття не є ідентичними, а їх обсяги лише частково збігаються.

Визначено, що неповноліття пацієнта є кваліфікуючою ознакою цього злочину і створює так званий кваліфікований склад злочину, передбачений ч. 2. ст. 140 КК України, що зумовлено більшим ступенем суспільної небезпечності злочину, вчиненого проти неповнолітньої особи, у порівнянні зі злочином проти особи повнолітньої. Крім того, аргументовано пропозицію виділити особливо кваліфікований склад злочину, який би передбачав відповідальність за спричинення смерті неповнолітнього, та викласти такий склад злочину в диспозиції новоствореної ч. 3. ст. 140 КК України.

У підрозділі 2.2. *«Об'єктивна сторона неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником»* визначено, що неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником належить до злочинів із матеріальним складом. Установлено, що кримінальна відповідальність настає лише за спричинення тяжких наслідків, які віднесені до оціночних понять.

Запропоновано в ст. 140 КК України замінити словосполучення «тяжкі наслідки» на «тяжкі наслідки для здоров'я пацієнта», що сприятиме точнішому розумінню змісту негативних наслідків, які призводять до настання юридичної відповідальності за неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником, та допоможе виключити зі змісту цієї статті всі ті наслідки, які не стосуються життя та здоров'я пацієнта. Внесено пропозицію виділити кваліфікований склад злочину у випадку, якщо неналежне виконання обов'язків медичним або фармацевтичним працівником спричинило смерть потерпілого, та доповнити диспозицію ч. 2. ст. 140 КК України.

У підрозділі 2.3. *«Суб'єкт неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником»* встановлено, що в складі злочину, який досліджується, такий його елемент, як суб'єкт, є визначальним. Диспозиція ст. 140 КК України прямо вказує на спеціального суб'єкта цього складу злочину: медичного або фармацевтичного працівника. Функціональна належність його визначається наявністю спеціальної освіти та здійсненням професійної медичної або фармацевтичної діяльності на законних підставах (трудовий договір, цивільно-правова угода тощо). Доведено, що виокремлення в диспозиції статті фармацевтичного працівника як окремого суб'єкта злочину є спірним, бо поняття «фармацевтичний працівник» і «медичний працівник» не є тотожними; більше того, перше з них повністю поглинається обсягом другого поняття. Проаналізовано пропозиції деяких науковців щодо віднесення до суб'єктів складу злочину, що розглядається, так званих цілителів та аргументовано його недоцільність.

У підрозділі 2.4. *«Суб'єктивна сторона неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником»* зазначено, що суб'єктивна сторона складу злочину, розкриваючи його

внутрішню сторону, тісно взаємопов'язана з об'єктивною стороною. Неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником характеризується подвійною формою вини, оскільки можливим є різне психічне ставлення суб'єкта злочину до діяння та до його наслідків. Ставлення до діяння в цьому складі може характеризуватися як умислом, так і необережністю, тимчасом як до наслідків ставлення завжди необережне й може виражатись у формі недбалості та самовпевненості. Установлено, що неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником є необережним злочином. Відзначено, що вина як головне ядро суб'єктивної сторони складу злочину допомагає відмежовувати злочинне діяння від лікарської помилки та казусу (випадку).

Розділ 3. «Відмежування неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником від суміжних складів злочинів та покарання за даний вид злочину» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 3.1. *«Відмежування неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником від суміжних складів злочинів»* проведено відмежування неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичними працівником від таких суміжних складів злочинів: неналежного виконання медичним працівником своїх професійних обов'язків, що спричинило зараження особи вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби (ст. 131 КК України); незаконної лікувальної діяльності (ст. 138 КК України); ненадання допомоги хворому медичним працівником (ст. 139 КК України); порушення прав пацієнта (ст. 141 КК України); незаконного проведення дослідів над людиною (ст. 142 КК України); незаконного розголошення лікарської таємниці (ст. 145 КК України), а також вбивства через необережність (ст. 119 КК України). Установлено, що відмежування складу злочину, що розглядається, від таких дотичних явищ, як надання допомоги медичним працівником завідомо здоровій особі та заподіяння шкоди здоров'ю особи внаслідок надання психологічної допомоги, має відбуватися насамперед за ознакою потерпілої особи.

У підрозділі 3.2. *«Основні заходи кримінально-правового впливу, що застосовуються до осіб, які вчинили злочин, передбачений статтею 140 КК України»* проаналізовано вид і міру кримінальних покарань, передбачених санкціями ст. 140 КК України. Зроблено висновок, що види санкцій за вчинення злочину, передбаченого ст. 140 КК України, є такими, що не повною мірою відповідають його суспільній небезпеці. Установлено, що правозастосовна практика нерідко йде шляхом звільнення медичних працівників від кримінальної відповідальності або звільнення їх від фактичного відбування покарання. Вивчено практику судів з цього питання, а

також проаналізовано постанову Великої Палати Верховного Суду від 16 січня 2019 року у справі № 439/397/17 щодо неможливості застосування положень ст. 46 КК України (звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із примиренням сторін), якщо внаслідок вчинення кримінального правопорушення потерпілому заподіяно смерть.

Обґрунтовано пропозицію посилити санкцію ч. 2 ст. 140 КК України, а також загалом посилити санкцію за цей склад злочину, у тому числі виокремивши ч. 3. ст. 140 КК України, в якій передбачити особливо кваліфікований склад злочину.

ВИСНОВКИ

У результаті дисертаційного дослідження вирішено важливе для науки кримінального права та практики застосування кримінально-правових норм завдання, що полягає у визначенні об'єктивних і суб'єктивних ознак неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником і розробленні на їх основі поняття неналежного виконання обов'язків. Сформовано практичні рекомендації, спрямовані як на вдосконалення кримінального законодавства, що регламентує відповідальність за цей злочин, так і на усунення помилок, які трапляються в судовій практиці.

Проведене дослідження дозволило зробити такі наукові та практичні висновки:

1. Проаналізовано стан вивчення проблем кримінальної відповідальності за неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником. Установлено, що злочини проти життя та здоров'я особи, які вчиняють медичні працівники, неодноразово ставали предметом вивчення вітчизняних науковців з моменту виокремлення такої галузі науки, як кримінальне право. До прийняття у 2001 році КК України, ст. 140 якого передбачено кримінальну відповідальність за неналежне виконання медичним або фармацевтичним працівником своїх професійних обов'язків, наукові дослідження мали загальний характер та здебільшого стосувалися загальних питань кримінальної відповідальності медичних працівників. Прийняття сучасного КК України сприяло появі спеціальних наукових досліджень складу злочину, передбаченого ст. 140 КК України. Останні десять років зазначений склад злочину все частіше потрапляє в центр уваги вітчизняних науковців.

2. Досліджено генезу кримінальної відповідальності за неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником. Історико-правовий аналіз кримінальної відповідальності медичних працівників від стародавніх часів до сьогодення свідчить про постійну тенденцію до її вдосконалення, спостерігається поступова деталізація такої відповідальності

медичних працівників. Вітчизняне законодавство щодо кримінальної відповідальності за неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником пройшло тривалий еволюційний шлях і потребує вивчення, передусім для уникнення помилок у подальшій законотворчості, а також тому, що минулий досвід значною мірою впливає на розвиток цього питання та правозастосовну діяльність.

3. Розглянуто питання, пов'язані з кримінально-правовим регулюванням неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником у законодавстві зарубіжних країн. Установлено, що найближчою до української моделі, крім держав СНД, є японська, яка передбачає кримінальну відповідальність за професійну недбалість, що призвела до смерті або тілесних ушкоджень, яка застосовується при притягненні до кримінальної відповідальності осіб, що завдали шкоду життю чи здоров'ю інших осіб під час здійснення будь-якої професійної діяльності, у т.ч. до медичних працівників за неналежне виконання професійних обов'язків.

При цьому в частині держав світу не існує спеціального кримінально-правового механізму притягнення до кримінальної відповідальності медичних працівників саме за неналежне виконання професійних обов'язків, а передбачено відповідальність лише за суміжні чи більш загальні злочини. Зокрема, кримінальне законодавство деяких держав містить лише загальні норми, що передбачають відповідальність за необережне заподіяння шкоди життю та здоров'ю особи будь-яким суб'єктом, і жодним чином не підкреслюється особлива роль спеціального суб'єкта.

4. Здійснено комплексний аналіз об'єктивних і суб'єктивних ознак основного та кваліфікованих складів злочинів, передбачених ст. 140 КК України.

Загальним об'єктом є об'єктивно існуючі в суспільстві відносини між людьми, що перебувають під охороною закону про кримінальну відповідальність. Родовим об'єктом неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником є охоронювані кримінальним законом суспільні відносини щодо забезпечення життя та здоров'я особи як найвищої цінності, задекларованої Конституцією України. Основним безпосереднім об'єктом складу злочину, передбаченого ст. 140 КК України, є суспільні відносини щодо забезпечення порядку виконання медичним або фармацевтичним працівником своїх професійних обов'язків стосовно пацієнта.

У межах загального вчення про склад злочину потерпілий є додатковою, факультативною ознакою складу злочину, проте в межах аналізу складу неналежного виконання медичним та фармацевтичним працівником своїх професійних обов'язків є ознакою, що визначає суспільну небезпечність протиправного діяння спеціального суб'єкта. Потерпілим від злочину, передбаченого ст. 140 КК України, як і в більшості «медичних» злочинів, є

пацієнт, життя та здоров'я якого взяті державою під охорону. Отже, у диспозиції ч. 1 ст. 140 КК України термін «хворий» необхідно замінити на «пацієнт». Пацієнтом є особа, яка є суб'єктом правовідносин із закладами охорони здоров'я або окремими медичними працівниками з приводу отримання цією особою медичних послуг.

У зв'язку з тим, що диспозиції ст. 140 КК України притаманні такі ознаки, як бланкетний характер та наявність оціночних понять і категорій, доцільно внести певні поправки до самої статті. Словосполучення «тяжкі наслідки» необхідно замінити на «тяжкі наслідки для життя та здоров'я пацієнта». Це сприятиме точному розумінню змісту негативних наслідків, які приводять до настання юридичної відповідальності за неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником. Така юридична техніка допоможе виключити зі змісту цієї статті всі ті наслідки, які не стосуються життя та здоров'я пацієнта.

Обґрунтовано необхідність виділити кваліфікований склад злочину у випадку, якщо неналежне виконання обов'язків медичним або фармацевтичним працівником спричинило смерть потерпілого. Це викликано необхідністю введення більш суворого покарання при настанні негативних наслідків саме для життя пацієнта.

Установлено, що виокремлення в диспозиції статті фармацевтичного працівника як окремого суб'єкта злочину є спірним, бо поняття «фармацевтичний працівник» та «медичний працівник» не є тотожними; більше того, перше з них повністю поглинається обсягом другого поняття. Тому в диспозиції ст. 140 КК України достатньою буде використати термін «медичний працівник», який охоплює усі види професій та спеціалізацій працівника в медичній сфері, тобто як безпосередньо лікарський персонал усіх категорій, так і фармацевтів.

Зазначено, що неналежне виконання професійних обов'язків медичним працівником характеризується подвійною (змішаною) формою вини, оскільки можливим є різне психічне ставлення суб'єкта злочину до діяння та до його наслідків. Ставлення до діяння в цьому складі злочину може характеризуватися як умислом, так і необережністю, тимчасом як до наслідків ставлення завжди необережне й може виражатись у формі недбалості та самовпевненості.

Установлено, що інтелектуальний момент вини виражається або в передбаченні суб'єктом лише абстрактної можливості настання суспільно небезпечних наслідків і негативним до цього ставленням (при самовпевненості), або в непередбаченні взагалі можливості їх настання (при недбалості). Вольовий же момент полягає в необґрунтованому розрахунку на попередження суспільно небезпечних наслідків у результаті неправильної

оцінки реальних факторів (легковажність) чи взагалі відсутності будь-яких вольових зусиль з попередження таких.

5. Проведено відмежування неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником від суміжних складів злочинів.

Установлено, що в певних випадках критерієм, за яким відбувається розмежування складів злочинів, є ознаки складу злочину. Так, на підставі об'єкта складу злочину здійснюється відмежування ст. 140 КК України від ст. 119 КК України; на підставі ознак об'єктивної сторони – від ст.ст. 131, 139 та 142 КК України; на підставі ознак суб'єкта злочину – відмежування ст. 140 КК України від ст.ст. 119, 138 та 131 КК України; на підставі ознак суб'єктивної сторони – від ст.ст. 139, 141 та 142 КК України.

6. Розкрито особливості покарання за неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником та його призначення. Проаналізовано міру кримінальної відповідальності за вчинення злочину, передбаченого ст. 140 КК України, а також застосування зазначених норм судом у кримінальному судочинстві шляхом винесення вироків. Санкції, що містяться в ст. 140 КК України, не відповідають суспільній небезпечності цього злочину. Спостерігається суттєвий дисбаланс між фактичною шкодою, яка заподіюється охоронюваним правовідносинам, і тим державними примусом, що може застосовуватися до особи, винної у вчиненні злочину.

7. Сформульовано пропозиції щодо вдосконалення КК України в частині відповідальності за неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником і практики застосування цього законодавства. Запропоновано ст. 140 КК України викласти в такій редакції:

«Стаття 140. Невиконання чи неналежне виконання професійних обов'язків медичним працівником

1. Невиконання чи неналежне виконання медичним працівником своїх професійних обов'язків, якщо це спричинило тяжкі наслідки для здоров'я пацієнта, –

карається позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до п'яти років або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк.

2. Те саме діяння, якщо воно спричинило смерть пацієнта або тяжкі наслідки для здоров'я неповнолітнього, –

карається позбавленням волі на строк від трьох до шести років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

3. Те саме діяння, якщо воно спричинило смерть неповнолітнього, –

карається позбавленням волі на строк від трьох до восьми років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Черніков Є.Е. Тяжкі наслідки як обов'язкова ознака об'єктивної сторони неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником. *Вісник Прокуратури*. 2011. № 6. С. 80–83.
 2. Черніков Є.Е. Причинний зв'язок як обов'язкова ознака об'єктивної сторони неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником. *Вісник Прокуратури*. 2011. № 8. С. 51–55.
 3. Черніков Є.Е. Суспільна небезпечність та протиправність неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником як об'єктивні ознаки злочину. *Вісник Прокуратури*. 2012. № 8. С. 68–72.
 4. Черніков Є.Е. Проблема визначення об'єкта злочину, передбаченого ст. 140 КК України. *Вісник Прокуратури*. 2013. № 9. С. 50–54.
 5. Черніков Є.Е. Кримінально-правова характеристика спеціального суб'єкта злочину при неналежному виконанні медичним або фармацевтичним працівником своїх професійних обов'язків. *Вісник Прокуратури*. 2013. № 12. С. 112–117.
 6. Черніков Є.Е. Особливості суб'єктивної сторони неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. Спеціальний випуск. 2013. С. 67–76.
 7. Черніков Є.Е. Потерпілий як ознака складу злочину, передбаченого ст. 140 КК України. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2015. № 3. С. 119–125.
 8. Черніков Є.Е. Особливості тяжких наслідків як елемента об'єктивної сторони неналежного виконання медичним або фармацевтичним працівником своїх професійних обов'язків. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 3. С. 328–330.
 9. Черніков Є.Е. Юридична відповідальність за неналежне виконання професійних обов'язків медичним працівником: міжнародний досвід. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 4. С. 382–387.
 10. Черніков Є.Е. Уголовно-правовая ответственность за ненадлежащее исполнение профессиональных обязанностей медицинским работником в Японии. *Leges et Viae*. 2016. № 11/2(299). С. 139–142.
- які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:**

11. Черніков Є.Е. Медіація як спосіб вирішення конфлікту при неналежному виконанні службових обов'язків медичним та фармацевтичним працівником. *Криминология и медиация: Криминологические исследования*: Выпуск 8. Луганский гуманитарный центр. Луганск. 2014. С. 198–202.

12. Черніков Є.Е. Співвідношення понять «медична послуга» та «медична допомога» в контексті вивчення діяння як елементу об'єктивної сторони невиконання або неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником. *Актуальні проблеми кримінального права та криминології у світлі реформування кримінальної юстиції*. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції. Харків. 2015. С. 88–89.

13. Черніков Є.Е. Кримінально-правова характеристика спеціального суб'єкта неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником. *Проблеми захисту суб'єктів правовідносин у сфері охорони здоров'я в контексті медичної реформи*. Збірник матеріалів науково-практичного круглого столу. Запоріжжя. 2018. С. 137–142.

14. Черніков Є.Е. Історія кримінальної відповідальності за неналежне виконання професійних обов'язків медичним працівником на території України. *Правові проблеми сучасної трансформації охорони здоров'я*. Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції. Запоріжжя. 2019. С. 138–141.

АНОТАЦІЯ

Черніков Є.Е. Кримінальна відповідальність за неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право. Одеський державний університет внутрішніх справ, м. Одеса, 2020.

Дисертацію присвячено проблемі кримінальної відповідальності за неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником. Вивчено стан дослідження проблем кримінальної відповідальності за вказаний злочин, проаналізовано генезу вітчизняного законодавства, а також норми зарубіжного законодавства; встановлено об'єктивні та суб'єктивні ознаки складу злочину. Визначено основні критерії відмежування ст. 140 КК України від суміжних складів злочинів. Розкрито особливості покарання, його призначення, а також звільнення від відповідальності або від фактичного відбування покарання. Внесено пропозиції щодо вдосконалення законодавства.

Ключові слова: медичний або фармацевтичний працівник, пацієнт, охорона життя та здоров'я, неналежне виконання професійних обов'язків, медична допомога та послуга, тяжкі наслідки.

АННОТАЦИЯ

Черников Е.Э. Уголовная ответственность за ненадлежащее исполнение профессиональных обязанностей медицинским или фармацевтическим работником. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Одесский государственный университет внутренних дел, г. Одесса, 2020.

Диссертация посвящена проблеме уголовной ответственности за ненадлежащее исполнение профессиональных обязанностей медицинским или фармацевтическим работником. Изучено состояние исследования проблем уголовной ответственности за указанное преступление, проанализированы генезис отечественного законодательства, а также нормы зарубежного законодательства; установлены объективные и субъективные признаки состава преступления. Определены основные критерии отграничения ст. 140 УК Украины от смежных составов преступлений. Раскрыты особенности наказания, его назначения, а также освобождения от ответственности или от фактического отбывания наказания. Внесены предложения по совершенствованию законодательства.

Ключевые слова: медицинский или фармацевтический работник, пациент, охрана жизни и здоровья, ненадлежащее исполнение профессиональных обязанностей, медицинская помощь и услуга, тяжелые последствия.

SUMMARY

Ievgen Chernikov. Criminal liability for improper performance of professional duties by a medical or pharmaceutical professional. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

The thesis for the degree of Doctor of Philosophy in Law, specialty 12.00.08 – Criminal Law and Criminology; Criminal Executive Law. Odesa State University of Internal Affairs, Odesa, 2020.

The thesis is devoted to the problem of criminal liability for improper performance of duties by a medical or pharmaceutical professional. The research studies the emergence of an institution of responsibility of medical staff for medical negligence.

The state of study of problems related to criminal liability for the improper performance of professional duties by a medical or pharmaceutical professional, as well as the genesis of domestic legislation on criminal liability for “medical” crimes, is analyzed.

The author provides analysis of the criminal legislation of different countries concerning counteraction against improper performance of professional duties by a medical or pharmaceutical professional.

Legally significant objective and subjective signs of improper performance of professional duties by a medical or pharmaceutical professional are established, which allows distinguishing this crime from adjacent offenses.

It is noted that the generic object of this crime constitutes relations that are aimed at protecting life and health of a person. At the same time, the main direct object of the specified crime is social relations regulating the procedure for the performance by a medical or pharmaceutical professional of his/her professional duties towards the patient.

The victim of a crime envisaged by the Art. 140 of the Criminal Code of Ukraine, is a patient whose life and health are protected by the state. However, the identification of the concepts “patient” and “sick person” is not feasible, since the first term should be attributed to the legal status of a person, and the second one – to the biological status. Therefore, the author offers to replace the legal term “sick person” with “patient” in the disposition of the indicated article.

In the analysis of the objective side, it is determined that the term “improper” is an opposition, a denial of the proper performance of professional duties by a professional, that is, treatment, performed according to all accepted rules of medical art. It is substantiated that in the context of Art. 140 of the Criminal Code of Ukraine it is more appropriate to use the concept of “medical care” which includes medical services.

The subject of improper performance of a medical or pharmaceutical professional’s duties is special. The functional affiliation of the subject of this corpus delicti is a determining feature of this element of the crime. The latter is determined by the availability of special education and the pursuit of professional medical or pharmaceutical activities on a legal basis (labor or civil contract, etc.).

The crime is characterized by a double form of guilt, since different mental attitude of perpetrator to his own act and to the consequences is possible. Attitude to an act in this corpus delicti can be characterized as intent and carelessness, whereas the consequences of the attitude are always careless and can be expressed in the form of negligence and self-confidence. In general, an inappropriate performance by a medical or pharmaceutical professional of his duties is a careless crime.

The thesis determines main criteria for delimiting the improper performance of professional duties by a medical or pharmaceutical professional from related offenses, as well as distinction from related phenomena, in particular from

treatment of an obviously healthy person, as well as harm caused by improper performance of professional duties by a psychologist during the provision of psychological assistance.

Peculiarities of the punishment for the improper performance of professional duties by a medical or pharmaceutical professional and determination of punishment by court, as well as the judicial practice of applying the provisions of criminal law on the release of medical professionals from liability or their release from the actual serving of sentences, are disclosed.

The author proposes to improve the current legislation in the field of criminal liability for improper performance of professional duties by a medical or pharmaceutical professional.

Keywords: medical or pharmaceutical professional, patient, protection of life and health, improper performance of professional duties, medical care and service, grave consequences.

Підписано до друку 07.05.2020. Формат 60х90/16. Папір офсетний.
Гарн. «Times New Roman». Друк різнографічний. Ум. друк. арк. 1,0.

Наклад 100 прим.

Видавництво ОДУВС

м. Одеса, вул. Успенська, 1

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3507 від 25.06.2009 р.
тел. 0487431393; 0949464393 email – 7431393@gmail.com